

“Təsdiq edilmişdir”
Azərbaycan Respublikasının
Milli Depozit Mərkəzinin
Müşahidə Şurasının
10.10. 2019-cu il tarixli qərarı
(MŞ-06-2019 №-li protokol)

Sədr _____ S.İsmayılov

M/Y

Ticarətsonrası sistemin təşkili və klirinq fəaliyyəti ilə bağlı əməliyyatlara dair
Azərbaycan Respublikasının Milli Depozit Mərkəzinin daxili Qaydaları

1. Ümumi müddəalar

- 1.1. “Ticarətsonrası sistemin təşkili və klirinq fəaliyyəti ilə bağlı əməliyyatlara dair Azərbaycan Respublikasının Milli Depozit Mərkəzinin daxili Qaydaları” (bundan sonra - bu Qaydalar) Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsi, “Qiymətli kağızlar bazarı haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu”, Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatasının normativ xarakterli aktları və Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrlə tənzimlənir və Azərbaycan Respublikasının Milli Depozit Mərkəzi (bundan sonra MDM) tərəfindən ticarətsonrası sisteminin təşkili, bu sistemin iştirakçılarının funksiya və qarşılıqlı əlaqələrinin qurulması, klirinq üzvlərinə dair minimum tələblər, klirinq hesablaşmalarının həyata keçirilməsi ilə bağlı əməliyyatların aparılması və bu əməliyyatlardan irəli gələn risklərin idarə olunması qaydalarını müəyyən edir.
- 1.2. Bu Qaydalar yalnız depozitar sistemində saxlanılan investisiya qiymətli kağızları ilə fond birjasında bağlanılan əqdlərə şamil edilir.
- 1.3. Qanunvericiliyə müvafiq olaraq MDM mərkəzi depozitar funksiyalarını ilə yanaşı lisenziya almadan klirinq təşkilatı funksiyalarını da yerinə yetirir. Klirinq təşkilatı

funksiyalarını yerinə yetirən MDM əməkdaşları mərkəzi depozitar funksiyaları ilə məşğul ola bilməz.

- 1.4. Bu Qaydaların 1.1-ci bəndində göstərilmiş normativ hüquqi və normativ xarakterli aktlarla bu Qaydalar arasında ziddiyyət aşkar edildikdə normativ hüquqi və normativ xarakterli aktların müddəaları tətbiq edilir.

2. Anlayışlar

- 2.1. **Ticarətsonrası sistem** – klirinq fəaliyyətinin həyata keçirilməsi ilə əlaqədar klirinq təşkilatı (MDM) və onun üzvləri arasında olan münasibətlər sistemidir.
- 2.2. **Depozitar sistemi** – qiymətli kağızların sənədsizləşdirilməsi, saxlanması, uçotu, onlarla təsbit edilmiş hüquqların təsdiqi, öhdəliklərlə yüklənməsi, qiymətli kağız mülkiyyətçilərinin hesablarının uçotunun aparılması, “İnvestisiya fondları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə müəyyən edilmiş qaydada pul hesablarının açılması, həmin hesablar üzrə əməliyyatlar aparılması və pul köçürmələrinin həyata keçirilməsi ilə əlaqədar MDM və onun üzvləri arasında olan münasibətlər sistemidir.
- 2.3. **Klirinq fəaliyyəti** – klirinq prosesinin iştirakçılarının qarşılıqlı öhdəliklərinin müəyyən edilməsi məqsədi ilə məlumatların toplanması, yoxlanılması, tutuşdurulması, mövqelərin nettingi, öhdəliklərin sıralanması və tələblərin əvəzləşdirilməsi fəaliyyətidir.
- 2.4. **Netting** – klirinq üzvlərinin digər üzvlərə göndərdiyi və ya onlardan aldığı köçürmə sifarişlərindən irəli gələn tələb və öhdəliklərin bir xalis tələbə və ya öhdəliyə çevrilməsidir.
- 2.5. **Hesablaşma** – qiymətli kağızlarla əqdlər üzrə tərəflərin qarşılıqlı öhdəliklərinin icra edilməsidir.
- 2.6. **Hesablaşma müddəti** – əqdin bağlandığı ticarət günü ilə nəzərdə tutulan hesablaşma günü arasındakı müddətdir.
- 2.7. **Klirinq üzvü** – ticarətsonrası sisteminin fəaliyyətinin həyata keçirilməsinə dair kollektiv sazişə qoşulmuş investisiya şirkəti və bankdır.
- 2.8. **Tənzimlənən bazar** – fond birjasının daxili qaydalarına uyğun olaraq ticarətə buraxılmış qiymətli kağızlar və törəmə maliyyə alətləri ilə üçüncü şəxslərin alqı-

satqı maraqlarını özündə əks etdirən fond birjası tərəfindən təşkil və idarə olunan sistemdir.

- 2.9. **Açıq mövqe** - əqdin bağlandığı ticarət günü ilə əqdin icra olunması anınadək mövcud olan mövqedir.
- 2.10. **Ticarət limiti** – bir ticarət günü ərzində fond birjasında qiymətli kağızların, o cümlədən repo/əks-repo əqdi üzrə repo predmeti olan qiymətli kağızların alınması üçün investisiya şirkətinə hesablaşma agenti tərəfindən müəyyən edilən pul limiti.
- 2.11. **Kross əqd** – eyni investisiya şirkətinin müştəriləri arasında bağlanılan əqddir.
- 2.12. **Nəzarət orqanı** – Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatasıdır.
- 2.13. **Hesablaşma agentləri** – MDM-in üzvü olan, investisiya şirkətləri tərəfindən BFB-də əməliyyatların aparılması üzrə ticarət limitini müəyyən edən və investisiya şirkətinin həmin limit məbləğində bağladığı əqdlər nəticəsində yaranan pul öhdəliklərini icra edən Azərbaycan Respublikasında fəaliyyət göstərən, Real Vaxt Rejimində Banklararası Hesablaşmalar sisteminin (bundan sonra – AZIPS) üzvü olan banklardır.
- 2.14. **Hesablaşma bankı** - fond birjasında bağlanmış əqdlərdən irəli gələn pul öhdəlikləri üzrə hesablaşma agentləri arasında hesablaşma funksiyasını yerinə yetirən Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankıdır.
- 2.15. **Əməliyyat riski** - klirinq və hesablaşmaların həyata keçirilməsi ilə bağlı qüvvədə olan qanunvericiliyin, kollektiv sazişin və bu Qaydaların tələblərini pozmaqla həyata keçirilən əməliyyatlar, eləcə də bu əməliyyatların həyata keçirilməsi ilə bağlı istifadə olunan texniki vasitələr və proqram təminatının sıradan çıxması və əməliyyatların icrasına cəlb olunmuş əməkdaşların ehtiyatsızlığı nəticəsində klirinq təşkilatı və (ya) onun üzvlərinə maddi və ya qeyri-maddi zərərin dəyməsi riskidir.
- 2.16. **Kredit riski** – investisiya şirkətlərinin vasitəçiliyi ilə fond birjasında bağlanılan əqdlərdən irəli gələn qiymətli kağız və pul öhdəliklərinin icra olunmaması riskidir.

2.17. **Öhdəlik hesabatı** – MDM-in Mərkəzi Banka göndərdiyi və investisiya şirkətlərinin pul mövqələrinə uyğun hər bir hesablaşma agentinə üzrə hesablanmış xalis mövqələr barədə MDM tərəfindən hazırlanmış hesabatdır.

2.18. **İnvestisiya şirkətləri üzrə hesabat** – MDM-in hesablaşma agentinə göndərdiyi və hesablaşma agentlərinin müştəriləri olan investisiya şirkətləri üzrə pul mövqələrinə dair öhdəliklərin siyahısıdır.

2.19. **Reqlament** – əməliyyatların icra edilməsi vaxtlarını və ayrı-ayrı bazar seqmentləri üzrə hesablaşma rejimini əks etdirən sənəddir.

3. Ticarətsonrası sisteminin iştirakçıları, onların funksiyaları və qarşılıqlı münasibətləri

3.1. Ticarət sonrası sisteminin iştirakçıları klirinq təşkilatı, mərkəzi depozitar, investisiya şirkətləri, hesablama agentləri və hesablaşma bankıdır.

3.2. Bu Qaydaların 3.1-ci bəndində qeyd olunan ticarətsonrası sisteminin iştirakçıları arasında qarşılıqlı münasibətlər onların arasında bağlanmış kollektiv sazişə (bundan sonra kollektiv saziş) uyğun olaraq tənzimlənir.

4. Kollektiv sazişə dair minimum tələblər

4.1. Ticarətsonrası sisteminin iştirakçıları arasında bağlanmış kollektiv sazişdə ən azı aşağıdakılar öz əksini tapmalıdır:

4.1.1. Bu Qaydaların 3.1-ci bəndində qeyd olunmuş ticarətsonrası sisteminin iştirakçılarının hüquq və vəzifələri, məsuliyyəti;

4.1.2. Fond birjasında bağlanmış əqdlərdən irəli gələn klirinq və hesablaşma əməliyyatlarının ardıcılığı və icra müddətləri (klirinq və hesablaşma reqlamenti);

4.1.3. Əməliyyatların aparılması qaydası;

4.1.4. Öhdəliklərin icra edilməməsi zamanı görüləcək tədbirlər.

5. Klirinq üzvlərinə dair minimum tələblər

5.1. MDM-in klirinq üzvü olan investisiya şirkətləri fond birjasının üzvü qismində alğı-satqı əqdlərini bağlamaq səlahiyyətinə malik olmalıdır.

5.2. MDM-in klirinq üzvü olan hesablaşma agentləri ən azı aşağıdakı tələblərə cavab verməlidir:

- 5.2.1. bank fəaliyyətinin həyata keçirilməsi səlahiyyətini müəyyən edən və nəzarət orqanı tərəfindən verilən müvafiq lisenziyaya malik olmalıdır;
- 5.2.2. Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankının idarə etdiyi banklararası ödəniş sistemlərinin üzvləri olmalıdır.

6. Sifarişlərin verifikasiyası

- 6.1. Sifarişlər fond birjasının sifariş kitabına daxil edilməzdən əvvəl klirinq təşkilatına göndərilir və aşağıdakı qaydada verifikasiya edilir.
  - 6.1.1. qiymətli kağızların (o cümlədən repo/əks repo əqdi üzrə satışı) satıcısının hesabında sifarişə müqabil sayda qiymətli kağızların mövcudluğu mərkəzi depozitardan sorğu edilir;
  - 6.1.2. Mərkəzi depozitar tərəfindən sorğuya müsbət cavab verildikdə, həmin müsbət cavab fond birjasına göndərilir və qiymətli kağızlar satıcının hesabında dondurulur;
  - 6.1.3. Qiymətli kağızların alışı (o cümlədən repo/əks repo əqdi üzrə alışı) üçün verilən sifarişlər üzrə investisiya şirkətinin sifarişə müqabil ticarət limitinin mövcudluğu klirinq təşkilatı tərəfindən yoxlanılır;
  - 6.1.4. Klirinq təşkilatı tərəfindən ticarət limiti təsdiqləndikdə, müsbət cavab fond birjasına göndərilir və investisiya şirkətinin ticarət limiti müvafiq həcmdə azaldılır.

7. Klirinq üzrə əməliyyatlar

- 7.1. Ticarət günü ərzində bağlanmış əqdlər barədə məlumat real vaxt rejimində fond birjası tərəfindən klirinq təşkilatına göndərilir.
- 7.2. Klirinq təşkilatı bu Qaydaların 7.1-ci bəndində göstərilmiş məlumatı aldıqdan sonra aşağıdakı klirinq əməliyyatlarının həyata keçirilməsini təmin edir:
  - 7.2.1. investisiya şirkətinin digər investisiya şirkəti ilə T+0 rejimində bağladığı əqdlərdən irəli gələn qiymətli kağız üzrə tələb və öhdəliklərinin "gross" üsulla hesablanması,
  - 7.2.2. T+0 rejimində keçirilən əqdlər (kross əqdlər istisna olmaqla) üzrə satıcı tərəf kimi çıxış edən investisiya şirkətinin ticarət limitinin müvafiq həcmdə artırılması.
  - 7.2.3. İntestisiya şirkətlərinin digər investisiya şirkətləri ilə T+1 rejimində bağladığı əqdlərdən irəli gələn pul üzrə tələb və öhdəliklərinin çoxtərəfli netting tətbiq

etməklə hər bir digər investisiya şirkətlərinə qarşı bir xalis tələb və ya öhdəliyə çevrilməklə hesablanması.

7.2.4. İnvestisiya şirkətlərinin pul mövqələrinə uyğun çoxtərəfli netting tətbiq etməklə hər bir hesablaşma agentı üzrə xalis mövqələrin hesablanması.

8. Hesablaşma üzrə əməliyyatlar

8.1. Bu Qaydaların 7-ci bəndində qeyd edilən əməliyyatlar aparıldıqdan sonra, hesablaşmaların həyata keçirilməsi məqsədi ilə kollektiv sazişin reqlamentinə müvafiq qaydada aşağıdakı əməliyyatlar həyata keçirilir:

8.1.1. Klirinq təşkilatı hər bir hesablaşma agentı üzrə "Öhdəlik hesabat"ını Mərkəzi banka göndərir;

8.1.2. Klirinq təşkilatı hesablaşma agentlərinə, xidmət göstərdikləri investisiya şirkətlərinə dair "İnvestisiya şirkətləri üzrə hesabat göndərir;

8.1.3. Mərkəzi bank klirinq təşkilatı tərəfindən göndərilən "Öhdəlik hesabatı" əsasında hesablaşma agentlərinin müxbir hesablarından akseptsiz qaydada pul vəsaitləri üzrə köçürmələr edir və icra barədə klirinq təşkilatına məlumat göndərir;

8.1.4. Hesablaşma agentı klirinq təşkilatı tərəfindən göndərilən "İnvestisiya şirkətləri üzrə hesabat" əsasında, özünün xidmət göstərdiyi investisiya şirkətlərinin müxbir hesablarından akseptsiz qaydada pul vəsaitləri üzrə köçürmələr edir və icra barədə klirinq təşkilatına məlumat göndərir;

8.1.5. Klirinq təşkilatı bu Qaydaların 8.1.3-cü və 8.1.4-cü yarımbəndlərində qeyd edilən məlumatı alır və mərkəzi depozitara bu barədə məlumat göndərir;

8.1.6. Mərkəzi depozitar bu Qaydaların 8.1.5-ci yarımbəndində göstərilən məlumatları aldıqdan sonra investisiya şirkətlərinin müştərilərinin (əqdin tərəfi investisiya şirkəti olduqda investisiya şirkətinin) qiymətli kağız üzrə öhdəliklərinin (qiymətli kağız üzrə açıq mövqələrinin) icrası üçün həmin müştərilərin qiymətli kağız hesabından müvafiq sayda qiymətli kağızları əqd üzrə qarşı tərəflərin qiymətli kağız hesablarına köçürür.

9. Klirinq və hesablaşma əməliyyatların həyata keçirilməsi ilə bağlı yaranan risklərin ölçülməsi və minimallaşdırılması

- 9.1. Əməliyyat risklərinin klirinq təşkilatı və onun klirinq üzvlərinə potensial mənfi təsirinin ölçülməsi məqsədilə klirinq təşkilatı tərəfindən aşağıdakı tədbirlər görülür:
  - 9.1.1. Klirinq və hesablaşma əməliyyatlarının həyata keçirilməsi ilə bağlı biznes proseslərin müəyyən edilməsi;
  - 9.1.2. Bu Qaydaların 9.1.1-ci yarım bəndində qeyd edilən biznes proseslərin yerinə yetirilməsi zamanı yaranan nəticələrin qüvvədə olan qanunvericiliyin, kollektiv sazişin və bu Qaydaların tələblərindən kənarlaşması faktlarının aşkarlanması və bu faktların baş vermə tezliyinin ölçülməsi;
  - 9.1.3. Bu Qaydaların 9.1.2-ci yarım bəndində qeyd olunmuş kənarlaşma faktlarının klirinq təşkilatına və ya onun klirinq üzvlərinə potensial maddi və ya qeyri-maddi mənfi təsirinin müəyyənləşdirilməsi.
- 9.2. Əməliyyat risklərinin minimallaşdırılması məqsədi ilə klirinq təşkilatı və onun üzvləri tərəfindən aşağıdakı tədbirlər görülür:
  - 9.2.1. Bu Qaydaların 9.1.1-ci yarım bəndində müəyyən olunmuş biznes proseslər və onların nəticələrinin tələb olunan nəticələrdən kənarlaşması faktlarının araşdırılması və kənarlaşmaların əsas səbəblərinin müəyyən edilməsi;
  - 9.2.2. Bu Qaydaların 9.2.1-ci yarım bəndində qeyd edilən kənarlaşma səbəblərinin aradan qaldırılması üzrə tədbirlərin həyata keçirilməsi;
  - 9.2.3. Bu Qaydaların 9.2.2-ci yarım bəndində qeyd olunan tədbirlərin həyata keçirilməsinin effektivliyinin müəyyən edilməsi;
  - 9.2.4. Bu Qaydaların 9.2.1 - 9.2.3-cü yarım bəndlərində qeyd olunan tədbirlərin biznes proseslərin tələb olunan nəticələrdən kənarlaşması faktlarının baş vermə tezliyinin klirinq təşkilatı və ya onun üzvü tərəfindən qəbul olunan göstəriciyə çatanadək təkrar həyata keçirilməsi.
- 9.3. Bu Qaydaların 9.2.3-cü yarım bəndində qeyd edilən effektivlik biznes proses üzrə kənarlaşmaların baş vermə tezliyi klirinq təşkilatı və ya onun klirinq üzvünə mənfi təsirini əsas götürməklə aşağıdakı qaydada müəyyənləşdirilir:
  - 9.3.1. Kənarlaşmanın baş vermə tezliyi yüksək, mənfi təsiri isə əhəmiyyətli olduqda riskin minimallaşdırılması üzrə tədbirlərin həyata keçirilməsi məqsədəuyğun hesab edilir;

- 9.3.2. Kənarlaşmanın baş vermə tezliyi yüksək, mənfi təsiri isə əhəmiyyətli olmadıqda riskin minimallaşdırılması üzrə tədbirlərin həyata keçirilməsi məqsədəuyğun hesab edilir. Bu zaman tədbirin icra olunması üzrə xərclənən resurslar potensial zərərin ehtimal olunan həcmindən çox olmamalıdır;
- 9.3.3. Kənarlaşmanın baş vermə tezliyi aşağı, potensial mənfi təsiri əhəmiyyətli olduqda riskin minimallaşdırılması üzrə tədbirlər məqsədəuyğun hesab edilir;
- 9.3.4. Kənarlaşmanın baş vermə tezliyi aşağı, potensial mənfi təsiri əhəmiyyətli olmadıqda riskin minimallaşdırılması üzrə görülən tədbir məqsədəuyğun hesab edilməyə bilər.
- 9.4. Kredit risklərinin ölçülməsi və minimallaşdırılması üzrə tədbirlər hesablaşma agentləri tərəfindən həyata keçirilir.
- 9.5. Kliring fondu yaradıldıqda kliring fondunun təşkili və idarə olunması ilə bağlı qaydalar kliring təşkilatının daxili qaydası və kollektiv sazişdə öz əksini tapır.

10. Ticarət limitlərinin açılması, idarə olunması və ləğv edilməsi

- 10.1. Ticarət limitləri hesablaşma agentləri tərəfindən investisiya şirkətlərinə gündəlik qaydada və aşağıdakı təminatlar əsasında açılır:
  - 10.1.1. İntestisiya şirkəti və (ya) onun müştərisi tərəfindən hesablaşma agentinin bank hesabına köçürülmüş vəsaitlər əsasında;
  - 10.1.2. İntestisiya şirkətinin və (ya) onun müştərisinin mülkiyyətində olan qiymətli kağızlar və ya pul vəsaitlərinin hesablaşma agentinin xeyrinə maliyyə girovu öhdəlikləri ilə yüklənməsi əsasında;
  - 10.1.3. İntestisiya şirkətinin fond birjasında bağlanmış əqdlərdən irəli gələn pul öhdəliklərinin icra olunması ilə əlaqədar bank tərəfindən təqdim olunmuş zəmanət əsasında;
  - 10.1.4. İntestisiya şirkətinin fond birjasında bağlanmış əqdlərdən irəli gələn pul öhdəliklərinin icra olunmaması riskindən sığortalanmasını təmin edən sığorta müqaviləsi əsasında.
- 10.2. Bu Qaydaların 10.1.1-ci yarımbəndində qeyd edilən ticarət limiti aşağıdakı qaydada açılır:

- 10.2.1. Hesablaşma agentinin bank hesabına köçürülmüş pul vəsaitinin həcminə və valyutasına uyğun olaraq investisiya şirkətinə müvafiq həcmdə və valyutada ticarət limiti açılır;
- 10.2.2. Bir valyutada köçürülmüş pul vəsaiti əsasında digər valyutada ticarət limitinin açılmasına yol verilmir;
- 10.2.3. Hesablaşma agentinin bank hesabına pul vəsaitinin köçürülməsi zamanı ödəniş təyinatında ən azı aşağıdakılar qeyd olunmalıdır:
  - 10.2.3.1. Pul vəsaitini köçürən şəxsin adı (pul vəsaiti investisiya şirkətinin müştərisi tərəfindən köçürüldükdə);
  - 10.2.3.2. İnvestisiya şirkətinin adı;
  - 10.2.3.3. "Limit" sözü.
- 10.3. Maliyyə girovu əsasında ticarət limiti aşağıdakı qaydada açılır:
  - 10.3.1. investisiya şirkəti və ya onun müştərisi və hesablaşma agentini arasında maliyyə girovu müqaviləsi bağlanılır;
  - 10.3.2. maliyyə girovu müqaviləsinə əsasən investisiya şirkəti və ya onun müştərisinə məxsus qiymətli kağızlar (maliyyə girovu müqaviləsində investisiya şirkəti borclu, müştəri isə girovqoyan qismində çıxış etdikdə) hesablaşma agentini xeyrinə MDM tərəfindən maliyyə girovu ilə yüklənir;
    - 10.3.2.1. Hesablaşma agentinin xeyrinə girov qoyulmuş qiymətli kağızlar qarşılığında investisiya şirkətlərinə ticarət limitləri, həmin qiymətli kağızların dəyərinin əvvəlcədən hesablaşma bankı tərəfindən müəyyən olunmuş əmsal həcmində açılır.
- 10.4. Bank zəmanəti əsasında ticarət limiti aşağıdakı qaydada açılır:
  - 10.4.1. İnvestisiya şirkəti və investisiya şirkətinin öhdəliklərinin icra olunmasına zəmanət verən bank arasında bank zəmanətinin verilməsi ilə bağlı bank zəmanəti müqaviləsi) bağlanılır və hesablaşma agentinə təqdim olunur.
  - 10.4.2. Bank zəmanəti müqaviləsində ən azı aşağıdakılar öz əksini tapmalıdır:
    - 10.4.2.1. bank zəmanətinin məbləği və müddəti;
    - 10.4.2.2. investisiya şirkəti tərəfindən öhdəliklər icra olunmadığı təqdirdə hesablaşma agentinin sorğusu əsasında bank tərəfindən bu öhdəliyin ödənilməsinin müddəti.

- 10.5. Öhdəliklərin sığorta edilməsi əsasında ticarət limiti aşağıdakı qaydada açılır:
- 10.5.1. İnvestisiya şirkəti və investisiya şirkətinin öhdəliklərinin icra olunmaması riskini sığorta edən sığorta şirkəti arasında sığorta müqaviləsi bağlanılır və hesablaşma agentinə təqdim olunur.
- 10.5.2. Sığorta müqaviləsində ən azı aşağıdakılar öz əksini tapmalıdır:
- 10.5.2.1. Sığorta məbləği və sığortalanma müddəti;
- 10.5.2.2. İnvestisiya şirkəti tərəfindən öhdəliklər icra olunmadığı təqdirdə hesablaşma agentinin sorğusu əsasında sığorta şirkəti tərəfindən sığorta məbləğinin ödənilməsinin müddəti.
- 10.6. Ticarət limiti hesablaşma agentini tərəfindən idarə olunur və bu barədə məlumat klirinq təşkilatına elektron sistem vasitəsilə göndərilir.
- 10.7. Ticarət limiti aşağıdakı hallarda ləğv olunur:
- 10.7.1. investisiya şirkəti qiymətli kağızlarla ticarətdən (o cümlədən qiymətli kağızlarla repo/əks repo əməliyyatlarından) irəli gələn pul öhdəliklərini vaxtında və lazımı həcmdə yerinə yetirmədikdə;
- 10.7.2. investisiya şirkəti fond birjasının üzvlüyündən çıxarıldıqda;
- 10.7.3. investisiya şirkətinə nəzarət orqanı tərəfindən verilmiş lisenziya ləğv edildikdə;
- 10.7.4. hesablaşma agentinə nəzarət orqanı tərəfindən verilmiş lisenziya ləğv edildikdə;
- 10.7.5. investisiya şirkəti kollektiv sazişdən çıxdıqda;
- 10.7.6. hesablaşma agentini kollektiv sazişdən çıxdıqda;
- 10.7.7. bu Qaydaların 10.1-ci bəndində göstərilmiş ticarət limitinin açılması üçün istifadə olunan bütün təminatlar ləğv olunduqda.

11. Öhdəliklərin icra edilməməsi

- 11.1. Hesablaşma agentinin hesablaşma zamanı hesabında olan vəsaitlər investisiya şirkətinin öhdəliklərinin icra edilməsi üçün kifayət etmədikdə öhdəliyi icra olunmamış hesab edilir.
- 11.2. Öhdəliklərin icra edilməməsi halında klirinq təşkilatı aşağıdakıları həyata keçirir:
- 11.2.1. klirinq üzvlərinin öhdəliklərinin icra edilməməsi barədə məlumatı dərhal Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatasına təqdim edir;

- 11.2.2. icra edilməmiş öhdəliyə görə hesablaşma agentinə dəbbə pulu hesablayır. Dəbbə pulunu hesablaşmanın tamamlanmamasına görə zərər çəkmiş hər bir tərəfə xalis öhdəliyin 0.15%-i həcmində gündəlik (təqvim günü) hesablamaqla müəyyən edir. Dəbbə pulu üzrə ödənişin həyata keçirilməsi üçün Mərkəzi Banka öhdəlik hesabatı göndərir. Investisiya şirkətinin öhdəliyini icra etməyən hesablaşma agentini hesablanmış dəbbə puluna uyğun olaraq pul vəsaitlərinin özünün Mərkəzi Bankdakı müxbir hesabından akseptsiz qaydada silinməsinə razılıq verir;
- 11.2.3. bu Qaydaların 11.2.2-ci yarımbəndində qeyd olunan hal baş verdikdə, əqd üzrə nəzərdə tutulan gecikmə gününə əsasən hesablanmış dəbbə pulunun yönəldilməsi bu Qaydaların 3-cü bəndində qeyd edilən kollektiv saziş əsasında tənzimlənir;
- 11.2.4. öhdəlikləri icra etməyən klirinq üzvləri (hesablaşma agentini və investisiya şirkəti) öz öhdəliklərini icra edəne qədər onların yeni əməliyyat aparmalarına yol vermir.
- 11.3. Maliyyə girovu əsasında açılmış ticarət limiti üzrə təminat məbləği hesablaşma agentinin müəyyən etdiyi məbləğdən aşağı düşdükdə, hesablaşma agentini tərəfindən üzvü olan investisiya şirkətinə təminatı artırma tələbini elektron qaydada göndərilir və bu barədə klirinq təşkilatına məlumat verir.
- 11.4. Investisiya şirkəti təminat tələbini aldıqdan sonra təminatı 1 (bir) iş günü ərzində artırmalı və bu barədə hesablaşma agentinə və klirinq təşkilatına təsdiq cavabı göndərməlidir.
- 11.5. Təminatı artırma tələbini investisiya şirkəti bu Qaydaların 11.4-cü bəndi ilə müəyyən edilmiş müddət ərzində yerinə yetirmədikdə, həmin investisiya şirkəti öhdəliklərini icra etməmiş hesab edilir və klirinq təşkilatı tərəfindən bu Qaydaların 11.1-ci bəndində qeyd edilmiş tədbirlər tətbiq olunur.
- 11.6. Hesablaşma agentini investisiya şirkətlərinin klirinq hesabında müəyyən edilən zəmanətləri aşağıdakı ardıcılıqla istifadə edir:
- 11.6.1. əvvəlcədən deponentləşdirilən pul vəsaitlərinin investisiya şirkətinin öhdəliklərinin icrasına yönəldilməsi;
- 11.6.2. bank hesabındakı əvvəlcədən deponentləşdirilən pul vəsaitləri kifayət etmədikdə, bank zəmanəti əsasında açılmış klirinq limiti olduqda zəmanəti

- vermiş bankdan pul vəsaitlərinin alınması və investisiya şirkətinin öhdəliklərinin icrasına yönəldilməsi;
- 11.6.3. bank zəmanəti əsasında investisiya şirkətinin öhdəliklərinin icrası mümkün olmadıqda, öhdəliklərin sığortalanması qarşılığında açılmış ticarət limiti olduqda sığorta şirkətindən sığorta məbləğinin alınması və investisiya şirkətinin öhdəliklərinin icrasına yönəldilməsi;
- 11.6.4. bank zəmanəti və ya sığorta limiti kifayət etmədikdə, maliyyə girovu qarşılığında ticarət limiti açıldıqda girov predmetinin özgəninkiləşdirilməsi, satışı və satışdan əldə olunan vəsaitlərin investisiya şirkətinin öhdəliklərinin icrasına yönəldilməsi;
- 11.6.5. maliyyə girovunun istifadəsi zamanı əldə edilmiş vəsait kifayət etmədikdə, klirinq fondunun (mövcud olduqda) vəsaitlərindən istifadə olunması;
- 11.6.6. klirinq fondunun vəsaitləri kifayət etmədikdə hesablaşma agentinin vəsaitlərindən istifadə edilməsi;
- 11.6.7. investisiya şirkətinin müflisləşdirilməsi və öhdəlik həcmində əmlakının özgəninkiləşdirərək satılması və satışdan əldə olunan vəsaitin öhdəliyin icra olunması üçün yönəldilməsi.
- 11.7. Ticarət üzrə defolt hadisəsi investisiya şirkətinin deyil, klirinq və hesablaşma sistemində və ya ödəniş sistemlərində baş vermiş nasazlıq ucbatından olduğu halda üzvlər tərəfindən cərimə ödənişləri edilmir.

12. Yekun müddəalar

- 12.1. Bu Qaydalar və ona gələcəkdə ediləcək dəyişikliklər MDM-in Müşahidə Şurası tərəfindən təsdiq edildikdən sonra qüvvəyə minir.
- 12.2. Bu Qaydalar təsdiq olunduğu tarixdən ictimaiyyətə açıqdır və 5 iş günü müddətində MDM-in rəsmi internet sahifəsində yerləşdirilir.